

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Блащак С.В.

студентка,

Юридичний інститут

Прикарпатського університету імені Василя Стефаника

МЕЖІ ТА ОБМЕЖЕННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

В процесі здійснення права відбувається реалізація можливостей, які надані суб'єкту нормами права. Процедура реалізації учасниками корпорацій своїх корпоративних прав, як правило, розглядається через аналіз змісту прав таких суб'єктів і крізь призму їх захисту. Однак реалізація суб'єктивних прав, в тому числі і корпоративних, не може здійснюватись поза рамками одночасного регулятивного впливу уповноважуючих, зобов'язальних норм та норм-заборон, вимоги яких виступають індикаторами об'єму, меж здійснення прав суб'єктів корпоративних правовідносин, вихід за які буде означати невиконання таким суб'єктом своїх обов'язків, зловживання правом.

В законодавстві зустрічається вживання поняття «межі» та «обмеження», як синонімів або тотожних понять. До такого ж висновку дійшов і М.О. Стефанчук, зазначаючи, що законодавець не диференціює поняття «межі» та «обмеження». Крім цього, досить оригінально видається думка цього автора, відносно меж здійснення права, який вважає, що це передбачені актами цивільного законодавства чи правочином, способи, якими уповноважена особа може набути ті можливості, що містяться в юридичному закріпленні цих прав [1, с. 16]. Також в правовій доктрині існує думка, що обмеження слід розглядати через категорію заборони, тобто обмеження за своєю юридичною природою дуже близьке до заборони, а не співпадає з нею. Обмеження направлено не на повне «витіснення» будь-яких суспільних відносин, а на утримання їх в певних, чітко визначених межах [2, с. 146]. На нашу думку, ці категорії не слід ототожнювати, оскільки межі встановлюють максимально допустимий прояв реалізації корпоративного права, надаючи суб'єкту можливість діяти в певних рамках, в той час як обмеження встановлюють конкретні заборони, виключення із загальних положень.

У ч. 2 ст. 167 Господарського кодексу України вказується, що законом можуть встановлюватися обмеження певним особам щодо володіння корпоративними правами та/або їх здійсненню [3].

Як зазначає І.Б. Саракун така норма знаходить своє відображення у ст. 23 Закону України «Про господарські товариства», якою встановлюються певні обмеження щодо осіб, які можуть обіймати посади в органах управління товариства. Якщо це питання розглядати в контексті здійснення права на участь в управлінні справами товариства, то крім вказаних у цій статті осіб, в такому праві обмежений і акціонер, який не може одночасно входити до складу двох або більше органів управління товариства. Члени ради акціонерного товариства (спостережної ради) не можуть бути членами

виконавчого органу або ревізійної комісії, і навпаки. Оскільки спостережна рада створюється з числа акціонерів, до складу цього органу не повинні входити особи, які не є акціонерами цього товариства. Членами спостережної ради можуть бути як юридичні, так і фізичні особи. Якщо членом спостережної ради є юридична особа, то її інтереси представляє керівник або інша особа, що діє на підставі довіреності від цієї організації [4, с. 56].

Варто також відмітити, що ст. 31 Закону України «Про акціонерні товариства» встановлює закритий перелік випадків обмеження на виплату дивідендів за простими та привілейованими акціями. Зокрема, передбачаючи, що акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та здійснювати виплату дивідендів за простими акціями у разі, якщо власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю, законодавець виходить з пріоритету інтересів самого товариства над інтересами акціонерів [5].

Аналізуючи особливості здійснення корпоративних прав, слід відзначити, що право відчуження частки учасником господарського товариства також є обмеженим, у певних випадках. Зокрема, п. 4.3. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин» від 25.02.2016 р. закріплює, що відповідно до статті 127 ЦК України та статті 69 Закону України «Про господарські товариства» передача учасником повного товариства своєї частки (її частини) іншим учасникам цього товариства або третім особам може здійснюватися за згодою всіх учасників. Відсутність згоди хоча б одного з учасників робить таку передачу частки неможливою. Судам слід враховувати, що згоду на відчуження частки третім особам повинен дати кожен учасник товариства особисто, незалежно від розміру належної йому частки в статутному капіталі [6].

Межі та обмеження корпоративних прав встановлюються також через механізми схвалення значних правочинів та правочинів із заінтересованістю. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 70 Закону України «Про акціонерні товариства» рішення про надання згоди на вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна або послуг, що є його предметом, становить від 10 до 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності акціонерного товариства, приймається наглядовою радою [5]. Отже, окрім імперативно визначених критеріїв віднесення правочину до категорії значних, законодавець надає можливість визначити додаткові умови обмеження права корпорації на вчинення того чи іншого правочину.

Отже, межі та обмеження корпоративних прав, як елементи механізму правового регулювання, покликані забезпечувати права та інтереси інших учасників корпоративних правовідносин та корпорації в цілому. Варто відзначити, що ці поняття не є тотожними. Розбіжність між ними полягає в тому, що перше означає певні способи набуття можливостей, що передбачені в юридичному закріпленні цих прав, а друге – є механізмом локального регулювання, спрямованим на охорону корпоративних прав, здатним за допомогою специфічних заборон, обов'язків чи дозволів впливати на звуження можливостей їх здійснення. Законодавче закріплення ефективного комплексу меж та обмежень при здійсненні корпоративних прав є

надзвичайно необхідним сьогодні та забезпечуватиме баланс інтересів усіх учасників корпорації, сприятиме фінансовій стабільності та запобігатиме рейдерським захопленням корпорацій.

Список використаних джерел:

1. Стефанчук М.О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / М.О. Стефанчук. – К., 2006. – 21 с.
2. Соколовський М.В. Межі здійснення корпоративних прав: окремі цивільно-правові аспекти / М.В. Соколовський // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2012. – Вип. 29. – С. 145-152.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Саракун І.Б. Межі здійснення корпоративних прав / І.Б. Саракун // Методологія приватного права: Збірник наукових праць за мат. Наук-практ. конф. (30 травня 2003 р.). – 2003. – 480 с.
5. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. № 514-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/514-17>
6. Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин: Постанова Пленуму ВГСУ від 25.02.2016 р. № 4 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>